

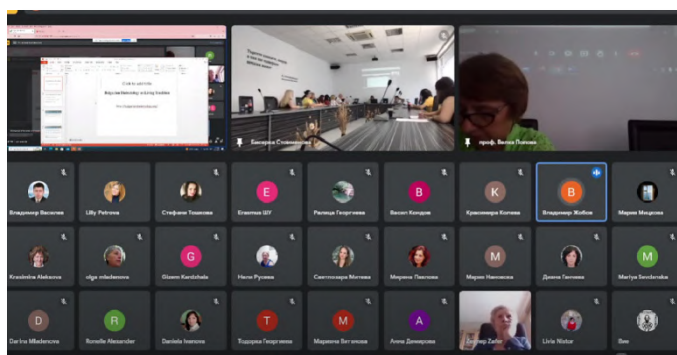
БЪЛГАРСКАТА ДИАЛЕКТОЛОГИЯ В КОНТЕКСТА НА СЪВРЕМЕННАТА ДИГИТАЛНА ЛИНГВИСТИКА

Стефка Александрова

BULGARIAN DIALECTOLOGY IN THE CONTEXT OF MODERN DIGITAL LINGUISTICS

Stefka Aleksandrova¹, Shumen University, Bulgaria

<https://doi.org/10.46687/JXLM3296>

На 21 юни 2023 г. в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ в хибриден формат се проведеха две от поредицата събития по Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“, посветени на българската диалектология – семинар на тема „Български диалекти извън пределите на страната“ и уъркшоп на тема „Дигитални ресурси по диалектология“. Организиран от екипа на Шуменския университет, в тях се включиха както онлайн, така и присъствено, 78 участници от седем страни (България, Украйна, САЩ, Канада, Турция, Молдова, Румъния). От тях: 36 преподаватели и изследователи и 42 студенти и докторанти.

Срещата между българисти от страната и от чужбина премина в сърдечна работна атмосфера и в условията на висок научен професионализъм бе прокаран своеобразен мост между най-старата традиционна българистична наука и съвременните дигитални

¹ Dr. Stefka Aleksandrova is an assistant professor of Contemporary Bulgarian Linguistics (morphology) at the Department of Bulgarian Language, Faculty of Humanities, *Konstantin Preslavsky* University of Shumen. She teaches contemporary Bulgarian morphology, language and speech competence, etc. Her major research interests and publications are in the field of Sociolinguistics and Pragmatics. Email: st.aleksandrova@shu.bg

Copyright © 2023 Stefka Aleksandrova

This open access article is published and distributed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

лингвистични постижения. Във фокуса на вниманието бяха въпросите и последвалото обсъждане за симбиозата между лингвистичните електронни ресурси и традиционните диалектоложки методи за събиране на емпирични данни. Нагледно бяха показани полезни и актуални подходи за дигитална обработка на източници за извличане на ценни за изследователите данни за диалектните ареали в българското езиково землище. И всичко това, водено от грижата към българския език и култура за тяхното съхраняване, разпространяване и изучаване както от българистите, така и от чуждестранните лингвисти.

В Програмата на форумите бяха включени знакови фигури за съвременната българска диалектология – проф. Ронел Александър (Калифорнийски университет, Бъркли, САЩ), проф. Олга Младенова (Университета в Калгари, Канада.), проф. Лучия Антонова-Василева (Българска академия на науките), проф. Владимир Жобов (Софийски университет „Климент Охридски“), доц. Свитлана Георгиева (Одески държавен университет „И. И. Мечников“, Украйна).

В официалната част на семинара „Български диалекти извън пределите на страната“ приветствия към участниците отправиха доц. Юрий Проданов – председател на Общото събрание на Шуменския университет, проф. Пенка Кожухарова и проф. Димитър Попов в качеството им на ръководители съответно на Центъра за обучение на докторанти и на Лабораторията по приложна лингвистика, които бяха и домакини на двата форума. Бяха представени двете водещи лекторки проф. Лучия Антонова-Василева (директор на Института по български език към БАН) и доц. Свитлана Георгиева (Одески национален университет „И. И. Мечников“), на които проф. Д. Попов връчи почетната значка на Лабораторията по приложна лингвистика „Аксела Лазарова“ за всестранината им научна дейност и за посветеността им на българистиката, а доц. Проданов връчи на проф. д-р Лучия Антонова-Василева от името на ректорското ръководство плакет „50 години Шуменски университет“.

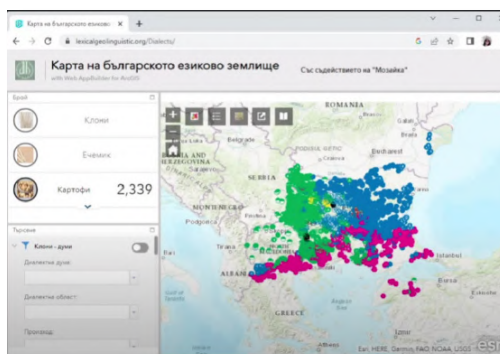
Локалният координатор на НПП проф. Велка Попова постави началото на семинара, като очерта основната линия на разгръщане на поредицата от информационни събития от работния план на Програмата и маркира акцентите на следващите срещи, в които ще се потърси пресечната точка между диалектологията и историята на българския език.

Още в началото на последвалата лекция на проф. Лучия Антонова-Василева, посветена на българските диалекти в Гърция и Албания, бе подчертана мащабността на диалектния ареал, простиращ се в цялата южна част на българското езиково землище. Една част от този ареал е на територията на Северна Гърция (източнотракийски и родопски говори), говорите в източния и в западния дял на Беломорието в географската област Македония, говорите в Източна Албания, южните тракийски и родопски говори (днес на територията на Гърция и Турция), а на север

– говорите в Косово, които се намират на диалектната граница между крайните северозападни и крайните югозападни говори. Като обосновка за разглеждането им като част от българския диалектен континуум, проф. Антонова-Василева проследи някои от сведенията на чуждите учени за тези диалекти (А. Мазон, Е. Адаму, В. Облак, А. Селищев и др.).

Проф. Антонова-Василева запозна аудиторията със сведения за носителите на диалектите от периода 2010 – 2019 г. – резултат от работата ѝ по проект, ръководен от проф. В. Гешев от Софийския университет. Представи накратко трудовете на А. М. Селищев, посочи някои изследвания на българските учени Й. Иванов и Б. Цонев, които при проучванията си в Македония и Моравия, описват особеностите на българските диалекти като например типичния за българския език рефлекс на старобългарската задна носова гласна, както и широкия рефлекс на ятовата гласна, запазен в топонимията не само на изток, но и на запад.

Лекторката плавно премина към отличителните особености на българските говори в Северна Гърция, на говорите в Дебърско, Преспанско и Корчанско, насочи вниманието към фонетичните и лексикалните особености на диалектите в Гора и в Република Косово. Изследователката представи дигиталните ресурси в областта на диалектологията: картата на българското езиково землище (Фиг. 1), интерактивната карта на диалектната делитба на българския език (Фиг. 2) и заинтригува присъстващите със създадената от БАН аудио карта на диалектите у нас.

Фиг. 1 Карта на българското езиково землище

Фиг. 2 Карта на диалектната делитба на българския език

В заключение проф. Антонова-Василева изтъкна, че въпреки съществуващите различни „подавки“ – и от сведенията на чужди учени, и от самоидентификацията, която личи както в изказвания на носители на споменатите говори, така и в трудовете на носители на диалекта за техните родни говори, те само доказват българския произход на тези говори. За това, че споделят характерните особености на българския език, говорят

и езиковите данни на фонетично, морфологично и лексикално равнище. Въпреки цялото своеобразие на различните диалекти, носителите им се разбират (независимо дали са от Призренско, или Грамско) и това се дължи на факта, че българската езикова система при цялото диалектно разнообразие, е единна. В края на лекцията си видната изследователка призова към запазване и поддържане интереса за проучвания на езика, които ще спомогнат за съхраняване на неговото богатство и за в бъдеще.

В доклада си „Българският диалектен континуум в Украйна“ доц. Свитлана Георгиева представи говорите на бесарабските, одеските, олшанските, кировоградските и таврийските българи в Южна Украйна, запозна присъстващите с книгоиздаването в Украйна, посветено на българските говори, в това число на поредицата (от 8 тома) „Българските говори в Украйна“, публикувана в периода 1998 – 2019 г.

В последвалата оживена дискусия се поставиха интересни въпроси, свързани със съдбата на диалектите в съвременния свят и с тяхното изучаване, с езиковата политика, както и с най-новите постижения в диалектологията, които се явяват като своеобразна среща между традиционната и актуалната дигитална хуманитаристика.

По време на уъркшопа във фокус се оказаха ценни дигитални ресурси по диалектология. В неговото начало, като продължение на дискусията от предходния форум, проф. Владимир Жобов със своята увлекателна презентация на тема „Българската диалектология като жива традиция“ запозна детайлно участниците с българо-американски съвместен електронен ресурс. Даде ценни насоки за възможностите за работа със сайта, като представи по изключително достъпен начин функционалностите на дигиталния ресурс. За присъстващите (най-вече за младите изследователи) това бе възможност и привилегия да се докоснат до идеите и постиженията на солидни учени, посветили живота си на българистиката.

Проф. Лучия Антонова-Василева на свой ред представи някои от дигиталните ресурси в областта на диалектологията и лингвистичната география – разработка на Института за български език при БАН. Акцентът бе към финансираня от Фонд „Научни изследвания“ проект „Лингвогеографско изследване на взаимовръзката между българската и европейската диалектна лексика“. За представената дигитална карта на успоредиците на българската диалектна лексика и на диалектната лексика от езиците в Европа, по думите на изследователката, са използвани данни от атласите на българските диалекти, от българския диалектен архив и от други печатни източници, съпоставени с данни на европейския лингвистичен атлас. За направените дигитални карти е използвана географската информационна система. Изтъкната бе разликата между традиционното и електронното картографиране и по-големите възможности, които представят електронните ресурси, най-вече с нанасянето на изключително

по-големия обем на информация. Още едно доказателство, че пътят, по който върви съвременната интердисциплинарна наука е правилен и адекватен на съвремието. Проф. Антонова-Василева предизвика приятно вълнение сред широката аудитория и със създадената под ръководството на проф. А. Кочева интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия, както и с дигиталния диалектен речник за деца – с участието на М. Абаджиева.

Проф. Олга Младенова насочи вниманието към уникален отвъддунавски електронен корпус (<http://www.corpusbdr.info>). Корпусът, със записи от 38 селища, се явява допълнение към „Българските говори в Румъния“ от видния диалектолог проф. М. Младенов. Лекторката представи историята на проекта, структурата на сайта, степента на разработка и перспективи, възможностите за използване на данни от корпуса, посочи примери на изследвания на базата на данни от корпуса.

В приятна работна атмосфера и семинарът, и уъркшопът представиха богатите функционални ресурси на корпусната диалектология. Утвърдените учени запознаха аудиторията с възможностите, които традиционната наука ползва, за да продължи традицията, но пречупена през призмата на интердисциплинарността. Доказателство, че българската диалектология е утвърдила своето място в контекста на съвременната дигитална лингвистика.